

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผักและผลไม้ นับเป็นสินค้าส่งออกที่ทำรายได้ให้กับประเทศอย่างมหาศาล โดยในแต่ละปี ประเทศไทยมียอดการส่งออกผัก ผลไม้ ทั้งรูปของสด แช่เย็น แช่แข็ง และแห้ง รวม 3-4 หมื่นล้านบาทต่อปี และมีอัตราการเติบโตเฉลี่ย 15-20% ซึ่งเป็นเพราะผลผลิตผักผลไม้ของไทยมีความหลากหลาย และต่อเนื่องตลอดปี ทำให้มีความได้เปรียบด้านประเภทสินค้า และมีความยืดหยุ่นด้านปริมาณการส่งออก ทั้งยังเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ รสชาติดีเป็นที่นิยม และได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคในต่างประเทศทั้งนี้ ตลาดส่งออกที่สำคัญของสินค้าผักและผลไม้ไทย ได้แก่ จีน เวียดนาม อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น และฮ่องกง คิดเป็นสัดส่วนรวม 79% ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด ขณะเดียวกันก็มีตลาดอื่นที่มีอัตราการขยายตัวสูง เช่น พม่า ที่ตลาดมีการขยายตัวถึง 45% และเกาหลีใต้ ที่ตลาดมีการขยายตัวอยู่ที่ 20% ในส่วนของตลาดจีน แม้ว่าปัจจุบันจีนจะมีฐานะเป็นประเทศคู่แข่งในตลาด ผักและผลไม้ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นผู้บริโภครายใหญ่ และหลายมณฑลยังเป็นศูนย์กลางในการกระจายสินค้าอีกด้วย โดยผลไม้ที่ได้รับความนิยมในจีน ได้แก่ ลำไย มังคุด ทุเรียน กล้วยไข่ เงาะ รวมถึงมะม่วง และชมพู ซึ่งมีวางจำหน่ายอยู่ทั่วไปตั้งแต่ในซูเปอร์มาร์เก็ตขนาดใหญ่ไปจนถึงร้านขายผลไม้ขนาดเล็ก ในภาพรวมการส่งออกผักและผลไม้ของไทยยังมีปัญหา และอุปสรรคที่สำคัญคือเรื่องความแปรปรวนของสภาพอากาศที่กระทบต่อการผลิต พื้นที่เพาะปลูกมีขนาดเล็กทำให้ต้นทุนการจัดการ และควบคุมคุณภาพการผลิตมีราคาสูงกว่าประเทศคู่แข่ง เช่น ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย รวมถึงขาดระบบขนส่ง และโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ตลาดส่งออกหลายแห่งยังมีการออกกฎระเบียบที่ทำให้การส่งผักและผลไม้ไปจำหน่ายทำได้ยากขึ้น เช่น สหภาพยุโรปที่มีการออกกฎระเบียบให้มีการตรวจสอบสินค้าผักไทย เพื่อตรวจยาฆ่าแมลงตกค้าง การปนเปื้อนทางจุลชีววิทยา และแมลงศัตรูพืชอย่างเข้มงวด (ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านการผลิตและส่งออกผลไม้เมืองร้อนที่สำคัญและมีชื่อเสียงที่สุดในภูมิภาคเอเชียปัจจุบันมีเกษตรกรที่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ประมาณ 1.92 ล้านครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 30 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด (6.5 ล้านครัวเรือน) มีพื้นที่ปลูกไม้ผล 57 ชนิด รวม 8.18 ล้านไร่ ผลผลิตปีละประมาณ 7.49 ล้านตันคิดเป็นมูลค่าตามราคาเกษตรกรรายได้ประมาณ 90,361 ล้านบาท สร้างรายได้และนำเงินตราจากการส่งออกผลไม้เข้าสู่ประเทศรวมปีละประมาณ 29,685 ล้านบาท(กลุ่มส่งเสริมการผลิตไม้ผล, 2555)

ชมพูเป็นผลไม้อีกชนิดหนึ่งที่มีแนวโน้มความต้องการจากตลาดต่างประเทศสูงขึ้นโดยเฉพาะประเทศจีนซึ่ง นายดำรงค์ จิระสุทัศน์ อธิบดีกรมวิชาการเกษตร ได้ให้ข้อมูลว่า กรมวิชาการเกษตร ร่วมกับสำนักงานควบคุมคุณภาพตรวจสอบและกักกันโรคแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (AQSIQ) ประสบความสำเร็จในการประดิษฐ์ถุง พลาสติกห่อผลไม้ โดยใช้ถุงห่อผลชมพูเพื่อป้องกันแมลงวัน

ผลไม้ทำให้ AQSIQ ยอมรับในประสิทธิภาพของถุงพลาสติกที่ผลิตในไทย ทำให้ทางจีนได้อนุญาตให้ไทยสามารถส่งออกชมพูไปยังจีนได้จำนวน 8 สวน โดยจะเริ่มส่งออกครั้งแรกในเดือนกันยายน พ.ศ. 2557 นี้ ประมาณ 10-20 ตัน และเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2558 จะอนุญาตให้ส่งออกเพิ่มอีก 41 สวน หลังถูกจีนระงับการนำเข้าเมื่อปีพ.ศ. 2555 สถานการณ์และปัญหาที่พบในการนำเข้าสินค้าจากจีนในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ชาวสารเคมีปนเปื้อนที่อยู่ในสินค้าอาหารของจีนแพร่สะพัดไปทั่วโลก สร้างผลกระทบในทางลบต่อภาพลักษณ์ของประเทศ เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้รัฐบาลจีนมีนโยบายคุมเข้มเรื่องความปลอดภัยของอาหาร และเป็นครั้งแรกที่ประกาศใช้บทลงโทษขั้นรุนแรงแก่ผู้ที่กระทำผิด แสดงให้เห็นถึงความจริงจังของรัฐบาลจีนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อเรียกความเชื่อมั่นจากทั่วโลก จีนเข้มงวดกับคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศเช่นเดียวกับสินค้าที่ผลิตเพื่อส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ตั้งแต่วันที่ 31 พฤษภาคม 2555 สำนักงานใหญ่ AQSIQ (General Administration of Quality Supervision, Inspection and Quarantine of the People's Republic of China, Beijing) ของจีน ออกประกาศระงับการนำเข้าชมพูทับทิมจันทน์จากประเทศไทย เนื่องจากตรวจพบแมลงวันผลไม้ปะปนมากับสินค้าดังกล่าวซึ่งได้มีการแจ้งเตือนมาหลายครั้ง แต่ก็ยังมีการตรวจพบอยู่ ซึ่งก่อนหน้านี้ทางการจีนได้มีประกาศห้ามนำเข้าชมพูจากฟิลิปปินส์อันเนื่องมาจากสาเหตุเดียวกัน โดยทางAQSIQ ได้เสนอว่าหากฝ่ายไทยมีมาตรการป้องกันและปราบปรามแมลงที่ปะปนมากับชมพูอย่างเหมาะสม จีนจะพิจารณาให้มีการส่งออกชมพูทับทิมจันทน์มายังประเทศจีนได้อีก (กรมวิชาการเกษตร)

ชมพูทับทิมจันทน์นิยมปลูกกันมากในจังหวัด ราชบุรี สมุทรสาคร และสิงห์บุรี โดยการส่งออกเป็นการเพิ่มกำไรให้กับเกษตรกรได้มากขึ้นโดยจากเดิมที่จำหน่ายในประเทศราคาเพียงกิโลกรัมละ 20-30 บาท หากส่งออกไปยังต่างประเทศจะได้ราคากิโลกรัมละ 70-80 บาท แต่เนื่องจาก ชมพูทับทิมจันทน์เป็นไม้ผลที่มีเปลือกค่อนข้างบาง ข้าง่ายขนส่งได้ไม่ไกลตลาดส่วนใหญ่จึงอยู่ภายในประเทศใกล้เคียงที่ใช้ระยะเวลาขนส่งไม่นานนัก อาทิ จีน ฮองกง ไต้หวัน เป็นต้น และเนื่องจากชมพูเป็นไม้ผลที่แมลงวันผลไม้ชอบทำลายมากที่สุดชนิดหนึ่งถ้าไม่มีการห่อผลแล้วโอกาสที่แมลงวันผลไม้ทำลายให้ผลเน่าเสียมีมากกว่า 90 % (กรมส่งเสริมการเกษตร)

ตารางที่ 1.1 พื้นที่ปลูกชมพูพันธุ์ทับทิมจันทน์ในจังหวัดราชบุรี ณ ปี 2557 ดังนี้

อำเภอ	พื้นที่ปลูก(ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว(ไร่)	ผลผลิต(ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย(ก.ก./ไร่)	เกษตรกร(ครัวเรือน)
เมืองราชบุรี	588	588	1,056	1,795.9	146
สวนผึ้ง	50	50	75	1,500	8
ดำเนินสะดวก	9,292	8,787	14,437	1,643	962
บ้านโป่ง	20	20	30.6	1,530	6
บางแพ	1,501	1,501	3,026	2,016	68
โพธาราม	269	269	556	2066.9	42
ปากท่อ	19	19	30.4	1,600	3
รวม	11,739	11,234	19,211	1,710.1	1,235

ผลผลิตของชมพูทับทิมจันทน์จะออกในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – มิถุนายน ผลผลิตนอกฤดูจะมีถึงเดือนกรกฎาคม – พฤศจิกายน

ต้นทุนในการผลิต ประกอบด้วย

- ค่าจัดการในสวน 15-20 บาท/กิโลกรัม
- ค่าจัดการตลาด 10-15 บาท/กิโลกรัม (ขึ้นอยู่กับตลาดปลายทาง)

ราคาขาย

- ราคาในประเทศ 20-80 บาท/กิโลกรัม
- ราคาส่งออก 80-100 บาท/กิโลกรัม

(ข้อมูลจากกรมส่งเสริมการเกษตร ณ วันที่ 30 กรกฎาคม 2557)

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาการผลิตชมพูทับทิมจันทน์เพื่อนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของชมพูทับทิมจันทน์ให้สามารถส่งออกได้อย่างยั่งยืน

1.2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการผลิตชมพูทับทิมจันทน์ที่มีประสิทธิภาพเพื่อการส่งออก

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาสภาพแวดล้อมและบริบทในการผลิตของชมพูทับทิมจันทน์ มุ่งเน้นไปที่การศึกษากิจกรรมด้านกระบวนการโลจิสติกส์ดังนี้ ต้นน้ำ (Raw Materials) ซึ่งจะเป็นวัตถุดิบที่ใช้ในการปลูกชมพูทับทิมครึ่งกลางน้ำ (Process) กระบวนการในการผลิตชมพูทับทิมจันทน์ ตั้งแต่เพาะพันธุ์ปลายน้ำ (Finish Goods) ผลผลิตของชมพูทับทิมจันทน์ และผู้บริโภค (Customers)

ขอบเขตด้านพื้นที่ ในประเทศไทยจะมีพื้นที่ปลูกชมพูทับทิมจันทน์ในหลายจังหวัดเช่นจังหวัดนครปฐม จังหวัดสิงห์บุรีจังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดราชบุรี ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยจะใช้พื้นที่ของจังหวัดราชบุรีเป็นกลุ่มตัวอย่างเนื่องจากจังหวัดราชบุรีมีพื้นที่ในการปลูกชมพูทับทิมจันทน์เพื่อการส่งออก

ขอบเขตด้านระยะเวลา ศึกษาและเก็บข้อมูลในช่วงเดือน ตุลาคม 2558 ถึง เดือน กรกฎาคม 2559

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อมูลสภาพแวดล้อมและบริบทของชมพูทับทิมจันทน์
2. นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของชมพูทับทิมจันทน์ให้สามารถส่งออกได้